

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВЕДЕННЯ ТВАРИН ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ ПО ЛІНІЯХ

В. М. МАКАРОВ, М. С. ПЕЛЕХАТИЙ

(Науково-дослідний орден Трудового Червоного Прапора інститут тваринництва
Лісостепу і Полісся УРСР)

Різноманітність порід, відрідь і груп тварин чорно-рябої породи, які брали участь у створенні її на Україні, призвели до використання багатьох ліній цієї худоби. Проте, власних заводських ліній в масиві чорно-рябої худоби у республіці поки що немає, а це гальмує ширше її поширення та утруднює ведення поглибленої племінної роботи по дальшому поліпшенню тварин цієї породи.

Мета наших дослідів — вивчити і оцінити найпоширеніші в лісостеповій зоні генеалогічні лінії та споріднені групи тварин чорно-рябої породи, для з'ясування можливості використання цінних плідників цих груп у виведенні нових заводських ліній. Нами вивчена генеалогія 215 бугаїв-плідників, які належать станціям штучного осіменіння сільськогосподарських тварин і племінним господарствам центральних і східних областей України. В цій зоні зараз широко використовують тварин голландського походження. Питома вага бугаїв, завезених з Голландії, а також їх потомків, вирощених в наших господарствах, дорівнює 64%. Інтенсивне використання цих плідників пояснюється прагненням селекціонерів підвищити жирномолочність корів місцевої чорно-рябої худоби.

Із голландо-фризьких тварин найбільш поширені представники ліній Аннаса Адеми 30587, Хільтєса Адеми А 37910, Рудольфа Яна-34558, Рутєса Едуарда 231646 і Роттерда Пауля 36498. Родоначальником цих ліній є цінний бугай Адема 197 22231, якого також вважають родоначальником всієї сучасної фрісландської чорно-рябої худоби. Одним з відомих потомків цього плідника був його внук Аннас Адема 30587, якого використовували для поліпшення тварин чорно-рябої худоби не лише в Голландії, але і в ряді інших країн.

Бугай Аннас Адема 30587 оцінений за якістю потомства: у віці 5 років його 155 дочок давали по 6012 кг молока з жирністю 4,26%. Найвідомішими потомками Аннаса Адеми були його сини — Діамант 33251, Хаубойс Адема 40849, Фрізо Воутер 44116 і Хаубойс Аннас Адема 44162. Більшість бугаїв-плідників з лінії Аннаса Адеми 30587, які використовуються на Україні, є синами і онуками згаданих тварин. Питома вага бугаїв лінії Аннаса Адеми 30587 у їх використанні становить 42,3%. За походженням ці тварини найцінніші. Середній надій їх дорослих матерів становить 5327 кг молока при 4,08% жиру, а матерів батьків — відповідно 6561 і 4,32.

В племзаводі «Кожанський» (Київська область), племрадгоспі «Кутузівка» (Харківська область) і на держплемстанціях «Терезино» (Київська область) та «Українка» (Харківська область) широко використовують синів і онуків бугая Хаубойса Аннаса Адеми 44162 (бугай—Герке КЧП-73, Горн ХЧП-32, Ділле Готфрід КГ-56 і Веттерман ХГ-24). Бугай Хаубойс Аннас Адема 44162 був цінним плідником, дочки його відзначались високою продуктивністю (335—IV—5336—4,32).

Із потомства Діаманта 33251 найбільший інтерес становлять плідники Рікс Діамант КГ-58, Вальтєс Діамант КГ-59, Принц Роланд ХГ-23, Мазурка КЧП-64 і Піетєс Діамант 1890. Перших двох використовують на Центральній дослідній станції штучного осіменіння сільськогосподарських тварин, бугая Піетєса Діаманта 1890—на Харківській обласній держплемстанції. Мазурка КЧП-64, Рікс Діамант КГ-58 і Піетєс Діамант 1890 напівбрати по батьку і походять від високопродуктивних матерів (надій 6608—6921 кг молока, жирністю 4,21—4,34%). Їх батько бугай Снеєкер Діамант 37792 походить від корови Снеєкер 149843, яка має племінну цінність (за ряд лактацій надій молока був понад 8000 кг з вмістом жиру 4,33—4,64%).

Другою за чисельністю і поширенням серед ліній голландо-фризької худоби на Україні є лінія плідника Хільтєса Адеми 37910. Вона поширена в основному через завезеного в Естонію бугая Едісона 801 (онука родоначальника лінії) і через синів родоначальника — бугаїв Адеми 433 42154 та Адеми 441 42874. Поряд з бугаями, в господарства республіки завезено з Голландії небагато нетелей і телиць, що дало нам змогу провести оцінку цих ліній. Переважна більшість завезеного молодняка відноситься до лінії Аннаса Адеми 30587, а менша — до ліній Хільтєса Адеми А 37910, Рутєса Едуарда 31646, Рудольфа Яна 34558 і Роттерда Пауля 36498.

Характерною особливістю тварин цих ліній є високий вміст жиру в молоці (3,9—4,1%). Відносно низькі показники цієї ознаки в тварин племзаводу «Кожанський» порівняно до інших господарств пояснюються жомовим типом годівлі худоби (табл. 1 і 2).

За показниками продуктивності й виходу молочного жиру за першу лактацію в умовах племрадгоспу «Кутузівка» кращими були тварини лінії Аннаса Адеми 30587. Серед корів з III отеленням найвищі показники мали тварини лінії Рутєса Едуарда 31646. Корови лінії Аннаса Адеми 30587 і Рутєса Едуарда 31646 за молочністю і виходом молочного жиру перевищували тварин інших ліній також і в племзаводі «Кожанський».

У племрадгоспі «Білоцерківський» серед оцінених ліній особливої

Таблиця 1
Продуктивність корів лінії Аннаса Адеми 30587 в племінних господарствах України

Господарство	Продуктивність корів			
	голів	лактація	середній надій (у кг)	жирність (у %)
Племрадгосп «Кутузівка»	33	1	3812	3,90
	25	2	4435	4,11
	20	3	4736	4,12
По кращій лактації		20	5292	4,12
Племзавод «Кожанський»	20	1	2539	3,65
	20	2	3128	3,82
	19	3	4220	3,79
По кращій лактації		17	4615	3,89
Дослідне господарство «Українка»	30	1	3694	3,92
Племрадгосп «Білоцерківський»	49	1	3319	3,78

Продуктивність завезених корів голландської чорно-рябої худоби по лініям

Лінія, споріднена група	Господарство	Продуктивність корів				
		голів	лак- ція	середній надій (у кг)	жирність (у %)	
Рутьеса Едуарда 31646	Племрадгосп «Куту- зівка»	9	1	3374	3,95	
		8	2	4086	4,00	
		4	3	5090	4,13	
Рудольфа Яна 34558	Племрадгосп «Куту- зівка»	По кращій лактації	6	6	5497	4,14
		6	1	3266	3,92	
		6	2	4437	4,19	
Рутьеса Едуарда 31646	Племзавод «Кожан- ський»	4	3	4994	4,15	
		7	1	2417	3,65	
		7	2	3645	3,81	
Хільтєса Адеми 37910	Племзавод «Кожан- ський»	6	3	4098	3,94	
		По кращій лактації	6	6	4593	4,03
		5	1	2447	3,57	
Хільтєса Адеми 37910	Дослідне господарст- во «Українка»	5	2	3183	3,83	
		5	3	4095	3,83	
		По кращій лактації	4	4	4396	3,92
Хільтєса Адеми 37910	Дослідне господарст- во «Українка»	10	1	3781	3,99	
Хільтєса Адеми 37910	Племрадгосп «Біло- церківський»	9	1	3124	3,78	

різниця за надоем не виявлено. За жирномолочністю можна виділити первісток з лінії Аннаса Адеми 37910 і Рутьеса Едуарда 31646.

З наявного маточного поголів'я і бугаїв-плідників у господарствах—репродукторах голландської худоби для внутрілінійного розведення з вивчених ліній можна прийняти лише дві— Аннаса Адеми 30587 і Хільтєса Адеми 37910. Тварини цих ліній в умовах лісостепової зони України характеризуються високою молочною продуктивністю і, особливо, жирномолочністю. Проте тварини цих ліній за своїми племінними і продуктивними якостями набагато відрізнятимуться від цих же тварин голландських ліній, які розводяться на їх батьківщині.

Пристосовуючись до умов наших господарств (різні умови годівлі та утримання, методи відбору і добору) тварини завезених ліній зазнають відповідних змін, набуваючи при цьому нових якостей. Тому вони можуть бути основою для створення нових вітчизняних ліній, найбільш високопродуктивних за даних умов годівлі та утримання тварин.

Бугаї естонських ліній, які раніше на Україні були широко поширені, втрачають своє переважне значення. Проте їх питома вага серед поголів'я плідників господарств центральних і східних областей республіки ще значна (близько 15%). Більшість з цих плідників використовують в господарствах Хмельницької області. В основному вони належать до трьох ліній — Ліндберга 2363, П'ярта 2505 і Неро 4903.

Найбільшого поширення на Україні набула лінія плідника Ліндберга через його сина Лінаса 4798 і онука Кахура 4036, виділених в Естонії в окремі заводські лінії. Лінія П'ярта 2505 поширена в господарствах Хмельницької області через бугая Нектара 611; в Київській області, з цієї лінії інтенсивно використовували бугая Поті 818. З інших ліній естонської чорно-рябої худоби значно поширені тварини лінії Хероса 4394 (в основному через плідника Хірма 819 та його синів). До завезення бугаїв голландської чорно-рябої породи використання плідників естонської худоби значно вплинуло на поліпшення чорно-рябої породи в господарствах Київської й Хмельницької областей.

Бугаї споріднених груп, виведених на Україні (Фонтана, Варвара, Дзвінка, Маєра, Шаха) мали певний вплив на племінні й продуктивні якості худоби подільської групи. Зараз їх питома вага незначна (1,4—2,3%) і через відсутність бугаїв заводського класу селекційна робота з цими групами майже припиняється.

Заслужує особливої уваги нова споріднена група бугая Султана ХГ-5 (мати III—5850—4,53) виведена в дослідному господарстві «Українка». За материнською лінією родоводу він є правнуком плідника Аннаса Адеми 30587. В дослідному господарстві «Українка» від нього вирошені цінні племінні тварини: бугай Север 868 і корови Белка 865 (I—3417—4,30) та Манола 892 (V—4745—4,13). Дочки Султана ХГ-5 перевершували своїх матерів за жирномолочністю на 0,4—0,5%. Від дочки корови Белки і голштіно-фризького бугая Гнома 734 вирошений плідник Бризг 1497, який мав племінну цінність, використання його сприяло підвищенню жирності молока дочок за I лактацію на 0,11, а за II — на 0,16%.

Дочки бугая Севера 868 характеризуються підвищеною жирномолочністю: за II лактацію від них одержано по 3741 кг молока при середній жирності 4,05% і перевищили ровесниць за надоєм на 247 кг, за вмістом жиру—на 0,26%. Окремі дочки бугая Севера 868 мають жирність молока 4,4% і вище: Вишя 2166 (III—4335—4,40), Синичка 2050 (II—3440—4,43), Сахара 2025 (III—5440—4,50), Скала 1915 (III—4674—4,85).

Основне завдання при виведенні лінії Султана ХГ-5—зберегти і розвинути його цінні якості за жирномолочністю. З метою закріплення цих якостей родоначальника лінії, планується використання помірного інбридингу (III—IV, IV—IV на Султана ХГ-5).

Вивчення родовідної бугаїв-плідників, використовуваних в лісостеповій зоні, і оцінка їх за якістю потомства показало, що в племінних господарствах є високоцінні бугаї, окремих з них можна успішно використати для закладання нових ліній (бугаї Веттерман ХГ-24, Принц Роланд ХГ-23 і Клас КГ-40).

Бугай Веттерман ХГ-24 (мати — корова Рейно 24 192426— за 10 лактацій надоєно понад 17000 кг молока, жирністю 4,61%), одержаний шляхом інбридингу в ступені III—II на Аннаса Адему 30587. В дослідному господарстві «Українка» від Веттермана ХГ-24 вирошені дочки. Від яких за I лактацію надоєно по 3834 кг молока при 3,82% жиру, або за надоєм на 330 кг, за вмістом жиру на 0,22% і за кількістю молочного жиру на 20,4 кг (16,2%) більше, ніж від їх ровесниць.

Дочки Веттермана ХГ-24 за планом племінного добору закріплені за бугаєм Пієтьєсом Діамантом 1890 з припущенням інбридингу в ступені IV, V—IV на родоначальника лінії плідника Аннаса Адеми 30587. Таким шляхом створюється матеріал для наступної роботи по виведенню нової заводської лінії плідника Веттермана ХГ-24. На дальшому етапі роботи одержаних зазначеним шляхом корів з метою вирощування бугаїв — продовжувачів лінії, корів осіменятимуть спермою синів Веттермана ХГ-24.

В племрадгоспі «Кутузівка» використовують завезеного з Голландії бугая Принца Роланда ХГ-23, понад 20 його синів утримують зараз на станціях штучного осіменіння сільськогосподарських тварин та в племінних господарствах України. Від Принца Роланда ХГ-23 і завезених з Голландії корів у стаді племрадгоспу вирошені цінні ремонтні тварини, з них 11 корів закінчили I лактацію. Вирошені в умовах цього господарства тварини за молочною продуктивністю не поступаються перед своїми матерями. Середній надій дочок Принца Роланда ХГ-23

по I лактації становив 3555 кг молока при жирності 3,95%. За вмістом жиру в молоці дочки перевищують матерів на 0,1%. Якщо порівняти з ровесницями, то різниця за надоем становить 18,1%, за вмістом жиру — 0,1 і за кількістю молочного жиру — 21%.

В племзаводі «Кожанський» інтенсивно використовували завезеного бугая Класа КГ-40 (мати VII—5914—4,41), сина відомого плідника Довуве 41204. Клас КГ-40 оцінений за продуктивністю великого поголів'я дочок і виявився поліпшувачем як за надоем, так і за вмістом жиру в молоці. Порівняно до матерів дочки Класа КГ-40 підвищили жирність на 0,29%. Тепер в господарствах Київської області використовують шість синів бугая Класа КГ-40 (в племзаводі «Кожанський» використовують двох його синів — Капітала 2637 (мати IV—300—5390—4,76) і Каміна 4009 (мати II—263—3027—4,5; IV—300—3897—3,96)).

Таким чином, в результаті проведеної роботи щодо створення ліній плідників Веттермана ХГ-24, Принца Роланда ХГ-23 і Класа КГ-40 умовні родоначальники майбутніх ліній оцінені за якістю потомства і виявилися цінними плідниками. Тепер треба одержати достатню кількість тварин для дальшого їх відбору.